

Số: 4922/BCT-XNK
V/v tháo gỡ khó khăn cho tiêu
thụ thóc, gạo hàng hoá trong bối
cảnh dịch Covid-19

Hà Nội, ngày 14 tháng 8 năm 2021

Kính gửi: Thủ tướng Chính phủ

Hiện nay, 19 tỉnh/thành phố phía Nam đã áp dụng biện pháp giãn cách xã hội theo Chỉ thị số 16/CT-TTg ngày 31/3/2020 của Thủ tướng Chính phủ về thực hiện biện pháp cấp bách phòng, chống dịch Covid -19 (Chỉ thị 16) và theo văn bản số 969/TTg-KGVX ngày 17/07/2021 của Thủ tướng Chính phủ kể từ 0 giờ 00 ngày 19/07/2021. Trong khi đó, các tỉnh/thành phố khu vực Đồng bằng Sông Cửu Long (ĐBSCL) đã bước vào thời điểm chính vụ thu hoạch lúa Hè Thu 2021.

Để góp phần hỗ trợ, tháo gỡ khó khăn cho các thương nhân, doanh nghiệp, người sản xuất, kinh doanh thóc, gạo trong bối cảnh dịch Covid -19, ngày 12/8/2021, Bộ Công Thương đã tổ chức cuộc họp với Hiệp hội Lương thực Việt Nam (VFA) và các thương nhân kinh doanh xuất khẩu gạo. Trên cơ sở thông tin tại cuộc họp, Bộ Công Thương kính báo cáo Thủ tướng Chính phủ về tình hình tiêu thụ thóc, gạo hàng hoá tại các tỉnh/thành phố phía Nam trong bối cảnh dịch Covid-19 như sau:

1. Tình hình sản xuất lúa gạo nội địa và xuất khẩu gạo

a) Thị trường lúa gạo trong nước

Theo số liệu của Bộ Nông nghiệp và Phát triển nông thôn, tính đến ngày 12/08/2021, vụ Hè Thu tại các tỉnh/thành phố khu vực ĐBSCL đã thu hoạch được 780 nghìn ha với năng suất khoảng 5,8 tấn/ha, sản lượng đạt khoảng 4,524 triệu tấn. Dự kiến thu hoạch rộ trong tháng 8 và dứt điểm khoảng vào giữa tháng 9/2021.

b) Hoạt động xuất khẩu gạo

Theo số liệu tổng hợp, kết quả xuất khẩu gạo Việt Nam lũy kế 7 tháng đầu năm 2021 đạt số lượng 3,492 triệu tấn, trị giá 1,888 tỷ USD, giá bình quân 540,68 USD/tấn; so với cùng kỳ năm 2020 về số lượng giảm 12,69%, về trị giá giảm 3,10% và giá bình quân tăng 53,5 USD/tấn.

VFA dự kiến cả năm 2021, Việt Nam sẽ xuất khẩu khoảng 6,0 - 6,2 triệu tấn gạo các loại, trị giá đạt khoảng 3,325 tỷ USD.

2. Những khó khăn, vướng mắc trong chuỗi giá trị sản xuất, tiêu thụ, chế biến và xuất khẩu của ngành nông nghiệp gạo Việt Nam

Việc áp dụng Chỉ thị 16 tại 19 tỉnh/thành phố phía Nam đã dẫn đến tình trạng tắc nghẽn lưu thông lúa hàng hóa từ ruộng về nhà máy và từ nhà máy ra các cảng xuất khẩu. Cụ thể là:

a) *Đối với vấn đề lưu thông hàng hóa và tổ chức sản xuất của các thương nhân*

- *Khó khăn trong việc thu hoạch lúa tươi vụ Hè Thu tại ruộng*

Thiếu hụt trầm trọng lực lượng lao động thời vụ trên đồng, từ người đi thu mua cho đến người gặt lúa, bốc vác xuống ghe. Các ghe vận chuyển lúa không thể di chuyển từ vùng này sang vùng khác, đặc biệt là giữa các địa phương.

- *Khó khăn trong khâu chế biến thóc hàng hóa*

Vụ Hè Thu thu hoạch rộ ngay thời điểm mưa nhiều nên lúa phải được sấy bằng thiết bị sấy. Tuy nhiên, việc vận chuyển lúa từ ruộng đến nhà máy bị gián đoạn, dẫn đến tình trạng ùn ứ lúa tươi chưa được xử lý, làm giảm chất lượng gạo. Các thương nhân thiếu hụt nguồn nguyên liệu chế biến gạo thành phẩm, ảnh hưởng đến tiến độ thực hiện các hợp đồng xuất khẩu đã ký kết trước đó.

Đối với những nhà máy tổ chức sản xuất theo hình thức “3 tại chỗ”, năng suất hoạt động giảm hẳn, chỉ duy trì từ 50% trở xuống do thiếu hụt lực lượng nhân công.

Các thương nhân dù đã áp dụng hình thức “1 cung đường, 2 địa điểm” cho nhà máy sản xuất, chế biến. Tuy nhiên, do bị giới hạn bởi khung giờ không được ra đường (18 giờ 00 - 6 giờ 00) nên một số hoạt động bị gián đoạn qua ngày, làm cho chất lượng gạo neo trên ghe/sà lan qua đêm bị sụt giảm.

Đối với các nhà máy/kho chứa có ca nhiệm: Các cơ quan y tế áp dụng biện pháp phong tỏa theo quy định (thời gian quá dài đối với nhà máy sản xuất, chế biến mặt hàng lương thực chính là gạo) đã vô tình gây đứt gãy chuỗi sản xuất của các thương nhân.

Tại một số địa phương chưa thống nhất được phương án xét nghiệm tại nhà máy. Có trường hợp phản ánh nhà máy phải thực hiện việc xét nghiệm đến 2-3 lần/tuần của nhiều cơ quan cấp huyện, xã.

Các cảng giảm công suất hoạt động (trong đó có Bến 125 tại Tân Cảng Cát Lái là một trong những bến xuất gạo bằng container chính của khu vực TP. Hồ Chí Minh đã ngừng hoạt động gần 1 tháng nay) nên một số thương nhân phải đưa container về đóng tại kho/trên sà lan. Do đó, tiến độ giao hàng bị chậm trễ, hãng tàu phạt, chi phí tăng. Thực tế cho thấy đây chỉ có thể là giải pháp tình thế và chỉ áp dụng được đối với các kho gần cảng xuất.

- *Khó khăn trong khâu vận chuyển từ nhà máy chế biến đến các cảng xuất khẩu*

Hiện nay, thị trường thiếu hụt nghiêm trọng tài xế xe tải/container, tài công ghe/sà lan vận chuyển gạo hàng hóa từ nhà máy chế biến ra cảng. Người lao động làm hàng tại các cảng xuất khẩu cũng bị giảm rất nhiều.

Tại một số địa phương, tài công ghe thương lái hoặc tài xế lái máy gặt đập liên hợp được yêu cầu phải có giấy xét nghiệm âm tính với Covid-19, tuy nhiên giấy xác nhận này chỉ có hiệu lực trong vòng 72 giờ, không đủ thời gian để vận chuyển hàng hóa từ các tỉnh/thành phố khu vực ĐBSCL đi các cảng khu vực TP. Hồ Chí Minh.

Hàng loạt các phương tiện vận tải biển phải tạm ngưng hoạt động.

Mặc dù các cơ quan chức năng đã có văn bản chỉ đạo và hướng dẫn đối với các phương tiện chuyên chở hàng hóa liên tỉnh từ đường bộ cho đến thủy nội địa nhưng trên thực tế, các thương nhân phản ánh đường thủy nội địa vẫn chưa được áp dụng, nhất là đối với các phương tiện nhỏ lẻ.

b) Tôn kho hàng hóa, nguồn vốn tín dụng, thị trường xuất khẩu và yếu tố thời tiết

- Tình hình tôn kho của các thương nhân

Tôn kho thóc gạo tại các thương nhân là Hội viên VFA nhìn chung vẫn còn nhiều dù đã đến thời điểm bổ sung tôn kho thường kỳ. Tuy nhiên, do quá trình lưu thông, phân phối hàng hóa bị gián đoạn nên tôn kho chưa được giải phóng, dòng vốn cũng bị ách tắc theo và thương nhân không thể tiếp tục thu mua thóc gạo. Trong khi đó, do giá trị hàng hóa cao nên các thương nhân xuất khẩu gạo hầu hết đều sử dụng đòn bẩy tài chính lớn, các chi phí phát sinh sau Chỉ thị 16 cũng thành một gánh nặng mới.

- Tín dụng

Dù Ngân hàng Nhà nước Việt Nam đã có công văn số 5747/NHNN-TD ngày 10 tháng 8 năm 2021 đề nghị các Ngân hàng thương mại và Ngân hàng Nhà nước chi nhánh các tỉnh, thành phố Khu vực Đồng bằng sông Cửu Long đảm bảo vốn tín dụng phục vụ thu mua, tạm trữ thóc, gạo tại Khu vực Đồng bằng sông Cửu Long nhưng thực tế hiện nay, theo các thương nhân phản ánh, các ngân hàng thương mại vẫn chưa triển khai thực hiện.

- Thị trường xuất khẩu

Hiện nay, hầu như các thương nhân ngại việc ký kết hợp đồng mới do tình trạng ách tắc trong lưu thông và giao nhận tại các cảng biển. Bên cạnh đó, biên độ chênh lệch giá thời điểm chào bán và giá cước thực tế lúc giao hàng quá lớn khiến các thương nhân và cả khách hàng đều gặp rủi ro lớn.

Tình trạng này nếu tiếp diễn chắc chắn sẽ ảnh hưởng đến kim ngạch ngành và nguy cơ mất thị trường xuất khẩu, nhất là các thị trường truyền thống như Philippines, Trung Quốc, Malaysia vào các đối thủ cạnh tranh khác trong khu vực như Thái Lan, Ấn Độ.

3. Đánh giá

Những khó khăn nêu trên đã làm cho tình hình tiêu thụ lúa Hè Thu 2021 ở các tỉnh/thành phố khu vực ĐBSCL gặp rất nhiều khó khăn và bị đình trệ trong việc thu hoạch, xử lý sau thu hoạch. Nguy cơ chất lượng gạo sụt giảm mạnh là hoàn toàn thực tế và việc không thể tiêu thụ lúa tươi tại ruộng dẫn đến giá lúa gạo nội địa khu vực đồng bằng sông Cửu Long giảm liên tục trong nhiều tuần qua: Giá bình quân lúa tươi loại thường tại ruộng từ ngày 01/5 là 6.200 đồng/kg,

ngày 01/6 là 5.800 đồng/kg, ngày 01/7 là 5.200 đồng/kg và đến ngày 5/8 giảm xuống chỉ còn 4.700 đồng/kg¹.

Không bán được lúa tươi lại không thể trữ trong dân do điều kiện thời tiết đang mưa nhiều cùng với giá vật tư nông nghiệp đầu vào tăng mạnh trong thời gian qua là những nguyên nhân chính gây tâm lý không thuận trong nông dân và làm dấy lên lo ngại về khả năng người trồng lúa sẽ bỏ ruộng hoặc chậm xuống giống lúa vụ 3, tác động xấu đến các vụ mùa sau và trên hết là đưa đến nguy cơ thiếu hụt lương thực lúc giáp hạt vụ Đông Xuân 2021/22 - thời điểm cận Tết.

Ngày 10/8/2021, Công ty Đại lý Giao nhận vận tải xếp dỡ Tân Cảng (Tổng công ty Tân cảng Sài Gòn) đã có văn bản số 108/TB-TCL-KHKD thông báo về kế hoạch tiếp nhận lại dịch vụ đóng rút gạo tại Bến 125-Cảng Cát Lái từ ngày 16/8/2021 với quy mô 2 băng chuyên kép (năng suất 70 container/ngày) và phụ thu thêm 450 nghìn đồng/container. Việc mở lại đóng rút gạo tại Bến 125 - Cảng Cát Lái đã hỗ trợ cho thương nhân xuất khẩu gạo trong khâu xuất khẩu nhưng việc tiếp nhận chỉ với quy mô 2 băng chuyên và phụ thu vẫn tạo thêm chi phí tài chính, thời gian đối với gạo xuất khẩu.

Ngày 12/8/2021, Bộ Y tế có văn bản số 6565/BYT-MT gửi Ủy ban nhân dân các tỉnh/thành phố về việc phòng chống dịch COVID-19 tại cơ sở lao động sản xuất kinh doanh. Trong đó các địa phương, doanh nghiệp, cơ sở sản xuất kinh doanh, khu công nghiệp chủ động triển khai các biện pháp phòng, chống dịch đảm bảo sản xuất kinh doanh. Ủy ban nhân dân các tỉnh/thành phố căn cứ hướng dẫn của Ban Chỉ đạo Quốc gia, Bộ Y tế và dựa trên đánh giá tình hình thực tế tại địa phương để hướng dẫn các đơn vị xây dựng kế hoạch và phương án phòng, chống dịch phù hợp, hiệu quả. Việc triển khai theo chỉ đạo của Bộ Y tế tại văn bản số 6565/BYT-MT có thể giúp địa phương có sự linh hoạt hơn trong công tác tổ chức phòng, chống dịch nhưng việc tổ chức tiêu thụ thóc, gạo trong chuỗi giá trị tại khu vực ĐBSCL cần có sự thống nhất liên tỉnh, tránh việc gián đoạn chuỗi do sự khác biệt trong triển khai giữa các địa phương.

4. Kiến nghị

Để đảm bảo tiêu thụ kịp thời thóc, gạo hàng hóa cho người nông dân, trên cơ sở thông tin, đề xuất được trao đổi tại cuộc họp, Bộ Công Thương báo cáo Thủ tướng Chính phủ xem xét, giao các Bộ, ngành, địa phương liên quan triển khai một số nhóm giải pháp như sau:

a) Nhóm giải pháp cấp bách

- Khẩn trương nghiên cứu, mở luồng xanh cho vận tải đường thủy

Với đặc thù địa hình kênh rạch chằng chịt, đa phần các nhà máy sản xuất, chế biến lúa gạo cập bờ sông/bờ kênh, thóc, gạo sản xuất ở vùng ĐBSCL được vận chuyển 95% bằng đường thủy. Do đó, việc khơi thông dòng chảy phương

¹ Mức giá này cao hơn 26,07% so với mức giá thành sản xuất bình quân thóc vụ Hè Thu năm 2021 là 3.728 đồng/kg do Bộ Tài chính công bố tại văn bản số 6519/BTC-QLG ngày 17/6/2021.

tiện chuyên chở sẽ góp phần đáng kể giúp các thương nhân xuất khẩu gạo duy trì được chuỗi cung ứng lúa gạo hàng hóa từ đồng ruộng ra đến cảng xuất khẩu.

Trên cơ sở đó, Bộ Công Thương kiến nghị Thủ tướng Chính phủ xem xét, giao:

+ Bộ Giao thông vận tải chủ trì, phối hợp với Bộ Y tế và các Bộ ngành, địa phương liên quan sớm xây dựng và báo cáo phương án “luồng xanh” cho vận tải đường thủy, đảm bảo yêu cầu về phòng chống dịch Covid-19 nhưng giải tỏa được ách tắc hiện nay.

+ UBND các tỉnh/thành phố khu vực ĐBSCL khẩn trương chỉ đạo các cấp tạo điều kiện thuận lợi nhất có thể cho các thương nhân hoạt động trong lĩnh vực thóc, gạo nói chung và thương lái nói riêng được đi lại thu mua trực tiếp tại đồng; trao đổi và thống nhất với Bộ Y tế, Bộ Giao thông vận tải xem xét, áp dụng linh hoạt các phương án:

Phương án 1: Chấp nhận các xét nghiệm nhanh tại ấp/xã, đăng ký thông tin, lịch trình di chuyển với cơ quan quản lý nhà nước tại ấp/xã, v.v... và áp dụng tương tự đối với lực lượng bốc xếp thóc xuống/lên ghe. Đặc biệt xem xét ưu tiên phân luồng xanh (xét nghiệm nhanh tại chốt kiểm dịch trên sông) cho các phương tiện vận chuyển lúa tươi từ đồng ruộng về hệ thống nhà máy sấy vệ tinh trong khu vực gần nhất (cùng xã/huyện) để đảm bảo chất lượng thóc tồn trữ đạt yêu cầu. Riêng khâu vận chuyển thóc/gạo giữa các nhà máy không đặt trong cùng một tỉnh hay từ nhà máy ra các cảng xuất khẩu/khu vực tiêu thụ nội địa đang có nhu cầu nhiều: Chốt kiểm dịch trên các sông lớn tại các nơi giáp ranh cần bố trí cơ sở xét nghiệm đi kèm trong phạm vi gần nhất để đáp ứng nhu cầu xét nghiệm cho tải công trong vận chuyển liên tỉnh thời gian dài.

Phương án 2: Trường hợp thương nhân đồng ý hỗ trợ cung cấp các bộ kit xét nghiệm nhanh cho các chốt trên sông, khi ghe/sà lan của các thương nhân di chuyển qua, đề nghị nhân viên chịu trách nhiệm trực chốt tiến hành xét nghiệm nhanh và đóng dấu thông hành cho các phương tiện tranh thủ di chuyển tiếp. Đối với phương án này, đề nghị các cấp lãnh đạo địa phương chỉ đạo linh hoạt: (i) Chỉ yêu cầu giấy xác nhận âm tính với Covid-19 (PCR) khi phương tiện rời bến/bờ (điểm đầu) và suốt qua trình di chuyển trên sông được phép sử dụng giấy xác nhận xét nghiệm nhanh tại các chốt để qua chốt kế tiếp cũng như cập bến/bờ (điểm cuối) của lộ trình; (ii) Gửi nhân sự trực chốt đến tập huấn nhanh tại các cơ quan y tế có chức năng gần nhất để đáp ứng nhu cầu công tác.

- Tạo điều kiện thuận lợi cho việc tiếp cận nguồn vốn thu mua thóc, gạo hàng hóa

Ngân hàng Nhà nước Việt Nam xem xét, chỉ đạo các Ngân hàng thương mại (i) có hỗ trợ nhất định về lãi suất cho các doanh nghiệp; và (ii) tạo điều kiện cho các doanh nghiệp được thế chấp vay vốn bằng chính sản phẩm sẽ thu mua như kiến nghị của Bộ Công Thương tại văn bản số 4889/BCT-XNK ngày

12/8/2021 về tạo điều kiện thuận lợi cho việc tiếp cận nguồn vốn thu mua thóc, gạo hàng hóa.

b) Nhóm giải pháp đồng bộ khác

- Giao Bộ Giao thông vận tải chủ trì, phối hợp với các Bộ, ngành liên quan làm việc với Tổng Công ty Tân Cảng Sài Gòn để sớm mở lại tất cả các máng đóng rút gạo trong thời gian sớm nhất nhằm giảm bớt tình trạng ùn tắc container xuất khẩu gạo và cân nhắc về phí phụ thu để tạo thuận lợi cho xuất khẩu trong bối cảnh dịch Covid-19 do bên này là một trong những bên chính chuyên đóng hàng gạo bằng container.

- Giao Bộ Giao thông vận tải phối hợp Bộ Công Thương tiếp tục theo dõi, làm việc và yêu cầu các hãng tàu, các doanh nghiệp kinh doanh ngành logistic phải công khai, minh bạch về giá cước vận chuyển container cũng như có sự điều chỉnh giá cước vận chuyển về mức hợp lý để tạo điều kiện cho hoạt động xuất nhập khẩu của các doanh nghiệp được thuận lợi hơn trong bối cảnh dịch Covid-19 như hiện nay.

- Giao Bộ Y tế chủ trì, phối hợp với các Bộ, ngành, địa phương liên quan nghiên cứu, thống nhất việc áp dụng biện pháp xét nghiệm Covid-19 đầu vào, sau đó giao cho thương nhân có kế hoạch tự quản lý đội ngũ lao động và tự chịu trách nhiệm trước pháp luật.

- Giao Bộ Y tế chủ trì, phối hợp với UBND các địa phương xem xét ưu tiên và khẩn trương triển khai việc tiêm vắc-xin cho những thành phần lao động bắt buộc phải tham gia trực tiếp trên hiện trường - trong chuỗi cung ứng lúa gạo nói riêng và lương thực nói chung như tài xế, tài công, người đi thu mua, nhân viên nhà máy, nhân viên xuất nhập khẩu, nhân viên điều phối hiện trường, v.v...

Bộ Công Thương kính báo cáo Thủ tướng Chính phủ xem xét, cho ý kiến chỉ đạo./.

Nơi nhận:

- Như trên;
- Các đ/c PTTg (để b/c);
- Văn phòng Chính phủ;
- Các Bộ: NN&PTNT, TC, GTVT, Y tế;
- Ngân hàng nhà nước Việt Nam;
- UBND các tỉnh/thành phố: TP.HCM, khu vực ĐBSCL;
- Các đ/c Lãnh đạo Bộ;
- Các đơn vị: QLTT, XTTM, CN, TTTN;
- Hiệp hội Lương thực Việt Nam;
- Lưu: VT, XNK(2).

BỘ TRƯỞNG

Nguyễn Hồng Diên